

ELOĞLUNUN FƏRASƏTİ

Kabinetin qapısı xəstə bir səslə zarıyaraq aralandı. Tovuz quşu təkin bızənmiş katibə içəri girib tuflilərinin beşdüymə mıxa oxşar dabanlarını parket döşəməyə vura-vura rəisin stoluna yan aldı; qarşdakı divanın aynasında özünü görcək, əvvəlcə ot tayası kimi yumaqlanmış saçlarını barmaqları ilə pırpızlaşdırdı, sonra çiyinlərini əsdirə-əsdirə dedi:

- Şəkərəli Həsənoviç, bir yoldaş sizi görmək istəyir!

Cənnətov başını qaldırmadan papirosunu tüstülədirib aramla soruşdu:

- Kimdir? Necə adamdır?

Katibə dingildəyərək al qırmızı boyanmış dodaqlarını büzdü:

- Belə, bir təhər...

- Boynunda qalstuku-zadı var?

- Heç boynu yoxdur. Şəkərəli Həsənoviç, iki çiyindir, üstündə də kəlik boyda bir dənə başı.

- Yaxşı... qoltuğunda portfeldən, qovluqdan-filandan necə?

- Xeyr, yoxdur.

- Onda deyinən məşğulam!

Katibənin dabanlarının taqqıltısı uzaqlaşdı... qapı zarıdı. İki dəqiqə keşməmiş qapı yenə zarıdı...katibənin dabanlarının taqqıltısı yaxınlaşdı.

- Şəkərəli Həs...

- Ay qız, qoysana işləyək! Nə var, nə olub?

- Bayaqqı oğlandır ey... Xahiş eləyir, onu yanınıza buraxım...

- Qələt eləyir! Deyinən qəbul saatım qurtarıb!

Katibənin, gözləmə otağı - rəis marşrutu üzrə olan üçüncü reysində də eyni sözləri eşidən Cənnətovun hövsələ masqurası daşdı; ağzından papirosunu, burnundan eynəyini çıxarıb stolun üstünə atdı. İdarə rəhbərinin əsəbiləşdiyini görən katibə onu sakitləşdirmək istədi.

- Ay, Şəkərəli Həsənoviç...

Cənnətov qızı danışmağa qoymadı, yerindən sıçrayıb çığırmağa başladı;

- Əşi, allah Şəkərəli Həsənoviçə vəzifə verincə, ölüm versəydi bundan yaxşı idi! Axı kimdir səni dəqiqədə bir mənim üstümə göndərən o cüvəllağı?!

Katibə dal-dalı çəkilərək qorxaq səslə astadan dilləndi:

- Deyir, nə bilim, guya eloğlunuzdur...

- Hə?... – “Eloğlu” sözünü eşidəndə sanki od üzərinə su ələndi. Rəis rahat – hulqum kimi yumşalıb kresloya yayıldı. – Yaxşı, burax görüm onu içəri...

Katibənin dikdabanlarının taqqıltısı uzaqlaşdı...

Qapı zarıdı və azacıq fasilədən sonra qapı bir daha zarıdı.

Vücutuna namünasib kiçik başı ülgüclə təzəcə qırxılmış, gödək boylu olan cılız bir oğlan ürkmüş dayça sayağı kabinetin ortasına tullanıb Cənnətovun sağ biləyindən ikiəlli yapışaraq onu bərk-bərk silkələdi:

- Ə, Şəkərəli qağa, salaməleyküm!.. Kefin, əhvalın?.. Arvad, uşaq... nə təhərsiniz. Ə...Başınçün, eşidəndə ki, səni dartıb qabağa çəkiblər, evimizdə toy-bayram oldu...

Cənnətovun biləyi silkələndikcə, sallaq yanaqlarının əti titrəyir, eloğlusunun tərifi sözlərindən xoşlanırdı.

Cılız oğlan təklif gəzləmədən Şəkərəliyə yaxın stullardan birində, onunla üzbəüz əyləşdi. Nəzərlərini kişinin sifətinə zilləyərək hürıldadı:

- Qağa, deyəsən axı məni yönlü tanıya bilmədin. Biz ki, lap yaxın qohumuq...

Cənnətov yerində qurcalanaraq tərəddüdedici tərdə çox müəmmalı bir cavab verdi.

- Tanımağına qalanda... məsələ burasındadır...madam ki, eloğlusən, demək elə özümüzünküsən...

- Ə kişi, bilirsənmi mənim nəyimsən?.. Uzağa nə üçün gedək, Nənəmdən bax bu qulaqlarımla eşitmişəm: sən mənim yeznəmin... yeznəsinin, canım sənə desin, doğma yeznəsisən...

Cənnətov kreslosunu irəli sürüyüb rahatlıqla nəfəs aldı:

- Başa düşdüm!.. Səndə əntiqə adamsan ha! Bunu qabaqcadan deyəydin də... Qapı dalında niyə gözləyirsən?! – Bu dəfə Şəkərəli qalxaraq eloğlusunun əlini sıxdı. – Sən belə xoş gəlmisən! Yaxşı, heç soruşmadım adın nə oldu?

- Adım nə olacaq, Barut!

- Barıt?

- Xeyr, Barut! Dədəm Turab ismini tərsinə çevirib mənə bu adı qoyub ki, özünə oxşamasam da, heç olmasa astar üzünə oxşayım.

Otağa ani sakitlik çökdüyünü görən Barut araya başqa bir söhbət atdı:

- Deyirəm, Şəkərəli qağa, bizim tərəflərdən böyük adamlar çıxır ey... Misal üçün: rəhmətlik əmim Gülmalı, - milis naçalnik, sonra... o arvadın adı nədir? Hə, Xurşudbanova Natavan – şair... Sən də ki, maşallah...

- Natavan qarabağlıdır, - deyə Cənnətov onun səhvini düzəltdi. – Sonrasına qalanda sənə nə olub bəyəm...

- Orası elədir, ancaq, yenə də... Sizə baxanda mən cavanam...

Eloğlusu danışdıqca Şəkərəlinin ürəyi yağ kimi əriyir, bayaqdan onu yanına buraxmaq istəmədiyinə görə özünü məzəmmət edirdi.

Nəhayət, çox götür-qoydan sonra, Barut söhbətin istiqamətini dəyişdirib, mətləbə tərəf yönəltdi:

- Şəkərəli qağa, - dedi. – Mən sənin yanında işləməyə gəlmişəm!

Cənnətov razılıqla qımışdı:

- Əcəb eləmisən! Heç qohum olmasan da, həmyerlimsən, qurtardı getdi!

Ertəsi gün suda batanları xilasedici idarənin rəisi Şəkərəli Cənnətov gözüyumulu, fikirləşmədən eloğlusunu üzgüçü vəzifəsinə qəbul etdi. Əmrini verməzdən qabaq onun söhbətini, kefini, əhvalını dönə-dönə xəbər aldı. Ancaq bircə şeyi soruşmadı: o üzməyi bacarır, ya yox!..

***

Çimərlikdə isti, ağ qumun üstünə sərələnərək özünü günə verib xumarlanan Barut yan-yörəsindəkilərə baxa-baxa ürəyində Şəkərliyə min dəfə təşəkkür edirdi: "Balam, daha bundan sərfəli iş mən hardan tapacaqdım?! Tamaşası-tamaşa, rahatlığı-rahatlıq... Sən öləsən, bu gün bir aya yaxındır üzgüçü olmuşam, hələ heç yarım dənə də adam batmayıb. Belə eloğlunu öz canın qədər istəməyəsən, neyləyəsən?!"

Barut iş yoldaşlarından eşitmişdi ki, mövsümün sonunadək hansı xilasedici məntəqənin sahəsində bədbəxt hadisə üz verməsə, oranın üzgüçüləri mükafatlandırılacaqdır. Buna görə də tez-tez sahil boyu o baş - bu başa gəzinərək çimərliyə təzə gələnlərə ayaqüstü müzahirə oxuyurdu:

- Anam, bacım, qardaşım, onu bilin ki, batdınız qanınız getdi! Sonra məndən inciməyin. Necə bir üzgüçü kimi mən sizdən acizənə təvəqqe edirəm, görməmiş kimi özünüzü çox dərinə toxumayın. Dəniz xətkar şeydir! Elə qurşağacan istədiyiniz bəsinizdir. Su sudu da... Bu boydana ləpədöyənə əlinizdən almayıblar ki?! Girin, çabalayın axşamacan, görün heç sizə güldən ağır söz deyən var...

Barut, qonşu məntəqənin sahəsində üzgüçülərdən birinin suda boğulan uşağı məharətlə xilas etdiyinə görə çox təriflədiyini eşidəndə yamanca pərt oldu.

- Üzünə lənət uşaq! Gəlib mən tərəfdə batsaydı, canını azar alardı?! Yapışardım peysərindən, ölü balıq kimi sürüyərdim səni yaş qumun üstünə. Şəkərəli qağamın da başını uca edərdim, özümün də!.. Eybi yoxdur! Günü sabah mən Barut bu dənizdən pəzəvəngin birini xilas etməsəm, əclafam!

Eloğlu necə demişdi, elə də oldu: sabahısı, axşamçağı çimərlikdə əl-ayaq yığışandan sonra məntəqəyə xəbər yayıldı ki, Barut suda batan cüssəli bir oğlanı ölümdən qurtarıb! Eşidənlər özlərini sahilə yetirəndə çox qərribə bir səhnənin şahidi oldular: Barut dənizdən çıxardığı oğlanı üzüquylu uzandıraraq kürəklərini tapdalaya-tapdalaya şıdırğı oynayırdı.

Haçandan-haçana oğlanın ağzından fəvvarə kimi su püskürəndə Barut aşağı tullandı: ətrafındakılara məhəl qoymadan onu zor-bəla arxası üstə çevirdi.

- Hə... özünü necə hiss edirsən, ay qanmaz! Üzgüçü köpəkoğlu adama neçə kərə deyər ki, allah-əkbərin qurtaran yerinə getmə?! Elə bilirsən dəniz vannadır səninçün?! Səhərdən axşamacan sizə müftə leksiya oxumaqdan əngim ağrıyır: "Ay balam, su –sudur, qurşağacan istədiyiniz bəsinizdir" Mən bunu kimə deyirdim?!

Oğlanın hələ də hərəkətsiz düşüb qaldığını görəndə üzgüçülərdən biri qanağa keçərək:

- Ona süni nəfəs vermək lazımdır! - deyəndə Barut tapança kimi açıldı:

-Ona nə lazım olduğunu mən sizdən yaxşı bilirəm, bala! Bu boyda begemotu süni nəfəslə heç Əflatun da dikəldə bilməz! Onun çarəsi tərləyənədək hökələməkdir...

Barut ayağını qaldırıb oğlanın qarnının üstünə qoyanda, o, gözlərini açdı, sarı bıqları tərpedib gülümsədi:

- Salaməleyküm! Daha buna şəkk-şübhəniz yoxdur ki?! – deyə yanındakı üzgüçülərə baxaraq, əllərini belinə qoydu, rəqibinin kürəyini yerə vurmuş pəhləvan kimi məğrur bir görkəm alaraq yuxarıdan – aşağı oğlanı süzdü. – Nənən namaz üstə imiş! Qalx, gedək xilasedici məntəqəyə aktını bağlayaq...

***

Həmin əhvalatdan bir neçə həftə ötsə də, eloğlunun tərfi Şəkəralinin dilindən düşmürdü. İclasda, həmkarları ilə görüşəndə, işçilərini qəbul edəndə ağız dolusu ondan deyirdi:

- Eşitdinizmi, Barut öz zonasında batan fil boyda bir erkəyi necə xilas eləyib? Zalım oğlu od parçasıdır! Harda bir balaca təhlükə görsə, dalğadan, fırtınadan qorxan deyil, alıcı quş kimi tez başının üstünü kəsdirir. Bütün üzgüçülərimiz belə olsaydı, dərdimiz nə idi...

Bazar günü Cənnətovun çimərliyi gəzərək xilasedici məntəqələrin işini yoxladığını eşidən Barut, başını qaldırıb nə fikirləşdisə, özünü sahilə yaxın evlərdən birinə verdi... yarımca saat keçməmişdi ki, Şəkəraliyə eloğlusunun təzə igidliyi haqda xəbər çatdı. Cənnətovun tapşırığı ilə Barutu və xilasedilən adamı təcili məntəqəyə çağırıdılar. Şəkəralinin məqsədi eloğlusunun həmin şəxslə birlikdə şəklini çəkdirib mərkəzi qəzetlərə göndərmək idi. Bir azdan, damağında papiros tutmuş Barut ayaqyalın, köynəksiz, gödək tumanda içəri girdi, dalınca da xilasedilən oğlanı gətirdilər.

Şəkərali fotoqraf tapmağa adam yollayanda üzgüçülərdən biri qabağa çıxıb zənnlə xilasedilən oğlana baxaraq təəccübləndi:

- Bıy!.. Yoldaş Cənnətov, keçən dəfə də bu oğlan batmışdı!

Necə, necə?!

- Bəli, onda da Barut dənizdən bunu çıxarmışdı! Akt bağlayanda özüm yanlarında idim.

Şəkərali gözlərini döyərək heç bir şey anlamadı.

- Doğrudur, bu zırramanı mən ikinci kərədir ölümün ağzından alıram, - deyə Barut yerindən lovğalandı.

Cənnətov gəlib oğlanla üz-üzə dayandı. Xeyli fikirləşdikdən sonra qətiyyətlə soruşdu:

- Bax... mənə nömrə -zad gəlmə! Düzünü danış görüm, batmamışdan qabaq içmişdinizmi?

- Xeyr, - deyə oğlan çəkinmədən cavab verdi. – Salamət qaldığım üçün indi gedib içəcəyəm.

- Yaxşı, madam ki, bir dəfə orda batmışdın, bəs niyə ağlın başına gəlmədi?! Yenə həmin zonada özünü tufana-bəlaya toxudun? Bəlkə bu üzgüçü yoldaşla şəxsi qərəzin var, canını həlak edib onu bizim gözümüzdən salmaq istəyirsən?!

Oğlan üzünü Baruta tutdu:

- Əksinə, mən buna etibar elədiyim üçün yenə orada çimmişəm.

Cənnətov iftixarla yanındakı adamları nəzərdən keçirib mənalı-mənalı başını tərpətdi.

- Eşitdiniz nə dedi?! – O, əlini uzadıb eloğlunun mis kimi qaralmış kürəyini şappıldatdı. – Sağ ol, Barut! Oğulsan!

Ayın axırlarında, suda batanları xilasetmə idarəsinin divar qəzetində Barutun çəkli çıxdı. “Doxsan səkkiz kiloqram ağırlığında bir şəxsi iki dəfə ölümün pəncəsindən qurtarması” barədə yazıldı. Ona təşəkkür elan edildi, pul mükafatı verildi. Bir sözlə, Barut Şəkərəli Cənnətovun barmaqla göstəriləcək ən nümunəvi kadri oldu...

***

Hava bürkü idi. Çimərlikdə və dənizdə adam əlindən tərpənmək olmurdu. Məntəqənin motorçusu nahara getdiyindən Barut qayığın içərisində oturub onun yolunu gözləyirdi ki, sahilə köhnə bir “Moskviç”in dayandığını gördü. Qapı açıldı, içəridən biri kök, digəri arıq iki qadın, sonra isə Cənnətov endi. İdarə rəhbərini uzaqdan tanıyan Barut cəld qalxıb irəli cumdu.

- Salam, Şəkərəli qağa! Sizdən nə əcəb?

Cənnətov yanındakı qadınlara işarə etdi:

- Uşaqları dənizə gətirmişəm.

- Qurbandır dəniz onlara!

- Tanış ol, bu bizim arvaddır, o birisi də baldızımdır.

Barut əlini əvvəlcə, köklükdən fısıldaya-fısıldaya nəfəs alan qadına, sonrada arığına tərəf uzatdı.

Şəkərəli öz eloğlusunu onlara təqdim etdi:

- Evdə sizə təriflədiyim üzgüçü həmyerlimiz bu oğlandır, - deyə maşına əyləşdi. – Mən qayıdana kimi burada arxayınçılıqla çimin. Utanmayın, naməhrəm deyil, yanında soyuna bilərsiniz... Barut, paltarlarında gözün olsun.

- Baş üstə!

Maşın tozanaq qaldırıb uzaqlaşdı. Arvadların “hay” deməmiş paltarlarını çıxarıb suya cumduğunu görən Barut arxadan çığıraraq onlara eşitdirdi:

- Anam, bacım, özünüzü çox dərinə toxumayın. Dəniz xətəkar şeydir. Elə qurşağacan islandınız, bəsinizdir...

Qadınlar ona qulaq asmadı, əl-qol ataraq, qəhqəhə çəkə-çəkə üzməyə başladılar.

Barutun canına titrətmə doldu, qayığa oturub, motoru bir təhər işə saldı və ehtiyatla onların yanına sürdü. Şəkərəlinin arvadı elə bunu gözləyirmiş kimi tez özünü yetirərək qayığın qırağından yapışib yedəkləndi.

– Necədir, xoşunuza gəlir bizim dəniz? – deyə Barut gülə -gülə qadına baxdı.

- Əladır! Barut qardaş, sür o tərəflərə apar məni.

Qayıq getdikcə rəisin arvadı da suda onun ardınca balıq kimi şütüyürdü.

Bir vaxt Barut dönüb geri baxanda Şəkərəlinin baldızını çox uzaqda gördü.

- Deyirəm, daha qayıdaq dala, paltarları çırpışdırarlar, xanım.
- Yox, yox! Sən nə danışırsan. Paltarlar cəhənnəmə, üzmək mənə ləzzət eləyir!..

On dəqiqə sonra yorulduğunu hiss edən qadın, ikiəlli qayığın böyründən yapışib içinə qalxmaq istəyəndə... onu aşırdı; Barut bir ağız “dədəm vay!!” qışqıraraq kəllə-mayallaq aşağı endi və qarnına şor su dola-dola, nəfəsindən yuxarı qovuşlar buraxa-buraxa dənizin dibinə getdi. Çabalaya-çabalaya yerə zərblə bir qoşa təpik vurcaq yenə yavaş-yavaş üzə çıxmağa başladı. Vahimə içərisində gözlərini açanda qayığı özündən çox uzaqda gördü. Şəkərlinin arvadı isə ona köməyə çatmağa can atırdı. Qadın elə Baruta yetişmək oğlanın qolları kəlbətin kimi boynundan yapışib ağır gövdəsini aşağı dartdı...

***

Cənnətov çimərlikdə maşından düşəndə sahildə xeyli adam toplaşdığını görüb heyrləndi.

- Xeyir ola?! – deyə birinci rastlaşdığı adamdan soruşdu.
  - Adam batmışdı, ölümcül halda çıxardılar.
  - Bıy!? Bəs üzgüçü harda idi?
- Kişi kinayə ilə gülümsədi:
- Batanın biri elə üzgüçünün özüdür...

Şəkərli irəli cumub izdihamın içinə girəndə ortada, qumun üstə arvadı ilə Barutu yan-yana uzanmış gördü...

Sabahısı eloğlusunu kor-koranə işə qəbul edən Cənnətovu rəislikdən, əsla üzmək bilməyən Barutu da üzgüçülükdən kənara qovdular.

Şəkərlinin xəcalət tərini yumağa dənizə, Barut isə iki dəfə “xilas elədiyi” oğlanın haqqını verməyə getdi...

Əlbəttə, suda böğulanları xikasedicilərin rəhbəri Cənnətov, üzgüçüsü Barut olanda o idarə də batar, adamları da!..

Iyun, 1964- cü il

Latin əlifbasına çevirəni Zemfira İmanova

12.06.2020